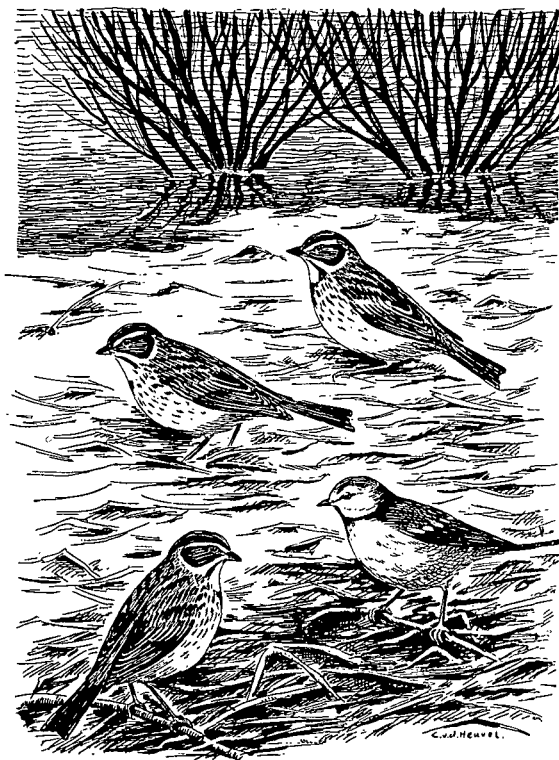


Hoog water en dwerggorzen

De Kil van Hurwenen, enkele kilometers ten oosten van Zaltbommel gelegen, is een zgn. dode arm van de Waal. Het is 's zomers een uitgestrekt rietland waar roerdomp, waterral, bruine kiekendief en purperreiger (sinds kort) broeden. 's Winters is het een waterberging en meestal is er dan waterwild aan te treffen. Bij de juiste weersomstandigheden en waterstand zijn hier dikwijls interessante vogelwaarnemingen te doen. Zondag 3 maart j.l. hield de afd. Utrecht van de K.N.N.V. een excursie naar deze Kil. Ik zal geen volledig verslag opdissen, maar enkele hoofd-



momenten van deze excursie zijn toch wel belangrijk genoeg er een bredere bekendheid aan te geven.

Niet gewaardeerd

Het rivierengebied is een mooi land, rijk aan vogels, nog rijker aan bloemen en planten en zeer rijk zelfs aan landschappelijk schoon. Maar haar waardering is in verhouding lang niet evenredig aan die van het bos, de hei of de duinen en dat is wel heel jammer. Op deze excursie troffen we dit gebied aan op een van zijn hoogtepunten; het water stond van dijk tot dijk.

Hoewel praktisch ieder voorjaar het water van de grote rivieren zo hoog komt, dat het van dijk tot dijk staat, is en blijft het een groots en indrukwekkend schouwspel de brede stroom kolkend en bruisend zijn weg te zien zoeken tussen de bochtige bandijken. Al het buitendijkse land is ondergelopen en slechts de toppen van de hagen, de pruikkoppen van de wilgen en het schilderachtige lijnenspel van de essenkronen geven aan hoe de ligging is van de weidepercelen, tenminste, als men deze ligging kent. Hem of haar, die hier nooit of slechts een enkele keer geweest is, kan men dat moeilijk vertellen, want ze geloven je niet. Waar men kilometers breed water ziet, vervagen voorstelbare afstanden, omdat het nu eenmaal moeilijk is afstanden over water te schatten.

Gewone en vreemde klanten

Weids was het vergezicht over het water waarop wisselend grote troepen eenden zich bevonden. Smienten gingen, omdat het zulke ongedurige vogels zijn, regelmatig op de wieken en floten hun bekende tonen. Pijlstaarten, tafeleenden, kuifeenden en wilde eenden lagen bijna overal verspreid. Ook nonnetjes waren vertegenwoordigd. Honderden koeten en talloze meeuwen maakten de gezelschappen nog bonter.

Een buizerd kringde laag over het water, hoogstwaarschijnlijk op zoek naar lijkjes van verdronken mollen, muizen of jonge hazen. Koppels kievitens trokken regelmatig over, even zoveel klein goed zoals piepers, leeuweriken, ringmussen, mezen en geelgorzen.

Een paartje futen, dat al zwemmend en duikend ons op onze wandeling vergezelde, zagen we opeens baltsen. Hoog werden de halzen gestrekt, de halskraag wijd uitgespreid, de kuif, prachtig in tweeën gesplitst, stond haast vertikaal. Borst aan borst lagen zij op het water en hun oarr-oarr-roep klonk diep en geheimzinnig.

Een troepje rietgorzen trok voor ons uit van wilgestruik tot wilgestruik die half onder water stonden en werd met de kijkers gevolgd. Plotseling zagen we een vogel in een der struiken die ons wat vreemd voorkwam. Een frater, was de eerste gedachte, maar de tekening van de kop klopte niet. Toen de vogel zich draaide en de stuit te zien kwam, bleek deze ook niet rose gekleurd. Een vrouwtjes-rietgors was het ook niet, die zaten een verdieping hoger in de struik en waren groter van stuk.

Wat was het dan wel?

De vogelgids van Kist bracht ons op dwerggors. „Zien is Kennen” werd er ook bijgehaald en vertelde ons hetzelfde. Dwerggors, het leek ons te fantastisch.

Het bleef niet bij dit ene exemplaar, drie stuks verplaatsten zich regelmatig voor ons uit, nu eens in de wilgenstruiken, dan weer op het aanspoelsel dat verspreid over het water voorkwam en ook aan de voet van de dijk hielden ze zich nu en dan op.

Niet één keer, maar wel tien keer kregen we goede gelegenheid de vogels voldoende lang te observeren. Rietgorzen, mannelijke zowel als vrouwelijke, waren in ruime mate aanwezig om te vergelijken. Het kon niet anders, deze vogels waren dwerggorzen. Alle bijzonderheden klopten precies; kleiner dan rietgorzen, bovendien bruin met mooie zwarte tekening, vuilwitte onderdelen fijner zwart gestreept, de zwarte wenkbrauw, de opvallende wangvlek en de donkere staart met alleen aan het eind een

smal zijstreepje, alleen bij goede belichting te zien. Het klopte allemaal, het kon niet missen.

Dat was dus een ekstra buitenkansje op deze toch al zo buitengewoon geslaagde excursie waarop het weer ook zo prachtig meewerkte. Op een gegeven moment zaten ze alle drie bij elkaar op een eilandje aanspoelsel, vlak voor wat wilgen, waarop ook een pimpelmees naarstig naar iets lekkers voor het fijne snebje speurde. De dwerggorzen waren niet noemenswaardig groter dan het pimpeltje, konden we meteen vaststellen en het nam alle twijfel weg.

Een indruk, die nog lang in ons zal naklinken.

Toen was het niet zo erg meer dat de talrijke ganzen, die enige dagen terug hier nog aasden, vertrokken waren omdat het water te hoog gestegen was. Toen namen we genoegen met de vijftien zwanen, die nog over waren van de meer dan zestig die eergisteren zich hier nog ophielden. De anderen waren ook vertrokken omdat het voor hen te diep geworden was.

Een fijne excursie was het, daar waren we het volkomen over eens. Utrecht.

W. van Breukelen:

Biologische invloed bij waddenvorming

Een ieder, die wel eens een bezoek heeft gebracht aan de wadden, zal zeer zeker gevolg hebben gegeven aan de neiging schoenen en kousen uit te trekken om eens te gaan ronddolen over deze nauwelijks te overziene slikvlakte. Natuurlijk heeft U op deze tocht verschillende planten en dieren opgemerkt en misschien is het U ook wel opgevallen dat het wad zandiger wordt naarmate we ons van de kust verwijderen. Over dit verschijnsel wil ik U iets vertellen; in het bijzonder over de invloed, die fauna en flora hierop hebben.

Het is gebleken, dat het op de wadden uit zee binnenstromende water weinig sediment bevat, terwijl er, wanneer het water enige tijd aan de getijdebewegingen op de wadden is overgeleverd, veel meer sediment in de vorm van vooral klei-klontjes is opgenomen.

Nu moeten we eerst even weten, wat we onder wadden eigenlijk verstaan. In het kort komt het hierop neer: wadden zijn de bij laag water groten-deels droogvallende zandige en slibrijke gronden, die doorsneden worden door een sterk vertakt systeem van kreken en prielen.

Zo'n gebied is de woonplaats van vele dieren en planten, die op of in de waddenbodem leven. Het zijn vooral de dieren, die ervoor zorgen, dat het door het zeegat binnenstromende water bij het bereiken van de kust doorgaans slibrijker wordt.

Verschiedene *Lamellibranchiaten* (tweekleppigen) bevinden zich in de waddenbodem en laten terwille van hun voedselvoorziening grote hoeveelheden water hun kieuwen passeren. De kieuwen zorgen er tevens voor, dat de in het water aanwezige vaste bestanddelen naar de mondopening worden gevoerd. Hierdoor komen zeer veel kleine kleideeltjes in het darmkanaal van het dier terecht, waar zij worden samengevoegd met andere, niet verteerbare resten om vervolgens als niet onaanzienlijke hoe-